

نقش حسابرسی در نظارت بر بازار سرمایه

سید امیر حسین ابطحی نائینی

۱- مقدمه

یکی از اهداف وضع قوانین و مقررات مرتبط با بازار سرمایه در کشورها، افزایش شفافیت در بورس اوراق بهادار است. نظارت اثربخش بر بازار سرمایه می‌تواند به شفافیت اطلاعات و جلب اعتماد عمومی در بازار منجر شود. در کشور ما، ساختار نظارتی بازار سرمایه متشکل از شورای عالی بورس و اوراق بهادار و سازمان بورس و اوراق بهادار است. سازمان یادشده، بدنه‌ی اجرایی نهاد ناظر بازار سرمایه را تشکیل می‌دهد و - وظایف نظارتی مختلفی برعهده دارد.

۲- نقش نظارتی مؤسسات حسابرسی معتمد

یکی از وظایف نظارتی سازمان بورس و اوراق بهادار، نظارت بر مؤسسات حسابرسی معتمد و ارتقای کیفیت گزارشگری مالی است. این سازمان با استفاده از گزارش‌های صادره توسط مؤسسات حسابرسی معتمد، بر

گزارشگری مالی ناشران اوراق بهادار و همچنین، بر رعایت قوانین و مقررات مرتبط با بازار سرمایه توسط ناشران، نظارت می‌کند. بدین ترتیب، نظارت بر بازار سرمایه دارای ابعاد و مؤلفه‌های متعددی است که یکی از آنها به حسابرسی و گزارشگری مالی ناشران اوراق بهادار اختصاص دارد و مؤسسات حسابرسی معتمد، در چارچوب قوانین و مقررات بازار سرمایه و در محدوده وظایفی که برعهده دارند، دارای مسئولیت بوده و به سازمان بورس و اوراق بهادار پاسخگو هستند.

در کشور ما در حوزه‌ی بازار سرمایه، نگاه غالب و شواهد تجربی از کارایی اطلاعاتی بورس اوراق بهادار در سطح ضعیف حکایت دارد. در این حوزه، وجود اطلاعات نامتقارن در بازار، امکان دسترسی برخی ذی‌نفعان به اطلاعات خاص را در بازار سرمایه در پی دارد و مانعی در اتخاذ تصمیمات درست از سوی معامله‌گران بازار محسوب می‌شود.

افزون بر این، بسیاری از چالش‌های کنونی بازار سرمایه، خارج از عهده نهاد ناظر بوده و با مسائل بازارهای موازی ارز، طلا و املاک، علت مشترک دارد. از این رو، اگر نوسان‌های بازار سرمایه را، درحالی‌که ریشه در مشکلات کلان اقتصادی و سیاسی کشور دارد، به واکنش بازار به محتوای گزارش‌های حسابرسی نسبت دهیم و مؤسسات حسابرسی معتمد را درقبال این چالش بازار سرمایه مسئول و پاسخگو بدانیم، به خطا رفته‌ایم؛ زیرا رابطه علت و معلولی بین نوسان‌های بازار سرمایه و عملکرد این مؤسسات حسابرسی وجود ندارد. با وجود این، نقش انکارناپذیر مؤسسات حسابرسی معتمد در اعتباردهی به صورت‌های مالی ناشران اوراق بهادار، بر کسی پوشیده نیست.

۳- پیشنهادها

حسابرسی صورت‌های مالی، رایج‌ترین نوع خدمات اطمینان‌بخشی است و

گزارش حسابرس، به‌عنوان محصول این حسابرسی، می‌تواند بر تصمیمات استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی اثر گذارد و لذا، باید کیفیت بالایی داشته باشد. این موضوع برای گزارش‌های حسابرسی ناشران اوراق بهادار از اهمیت و حساسیت بیش‌تری برخوردار است. در این خصوص، اهم عواملی که می‌تواند کیفیت گزارش‌های حسابرسی مؤسسات حسابرسی معتمد را ارتقا بخشد، به‌اختصار به‌شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

۳-۱- آموزش حرفه‌ای مستمر

مرکز آموزش و تحقیقات جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران در سال‌های گذشته در بالابردن سطح دانش تخصصی شرکا، مدیران و کارکنان حرفه‌ای مؤسسات حسابرسی نقش ارزنده‌ای ایفا کرده است. در دو سال اخیر شاهد تغییرات اساسی مثبتی در آموزش حرفه‌ای مستمر بوده‌ایم و مرکز آموزش حسابداران رسمی (مآحر) در

این مدت، با نوآوری و بهره‌گیری از ابزارهای نوین ارتباطی، به‌نهادی پیش‌تاز در امر آموزش حسابداری و حسابرسی در کشور تبدیل شده است. با وجود این، برگزاری دوره‌های آموزشی خاص برای مؤسسات حسابرسی معتمد با تأکید بر نکات فنی و اشتباه‌های رایج در گزارش‌نویسی، قوانین و مقررات حاکم بر ناشران بورسی، رهنمودهای فنی و تخصصی سازمان بورس و اوراق بهادار و توصیه‌های نگارشی و درست‌نویسی، می‌تواند به بهبود محتوای گزارش‌های حسابرسی مؤسسات حسابرسی معتمد و کاهش فاصله‌ی انتظارات و همچنین، ارتقای سطح کیفی گزارش‌گری مالی ناشران اوراق بهادار منجر شود.

۳-۲- کنترل کیفیت

کنترل کیفیت مؤسسات حسابرسی، هرچند از بدو تشکیل جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران اجرا شده است؛ اما تقریباً از ده سال گذشته، با اجرای سالانه کنترل

کیفیت، بهبود مستمر و تدریجی این نظارت حرفه‌ای بر مؤسسات حسابرسی مشهود است. در حال حاضر، سازمان بورس و اوراق بهادار نیز، در راستای وظایف نظارتی خود، کیفیت گزارش‌های حسابرسی صادره توسط مؤسسات حسابرسی معتمد را مورد بررسی قرار می‌دهد. بدون شک، نظارت‌های یادشده توسط جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران و سازمان بورس و اوراق بهادار موجب ارتقای کیفیت حسابرسی مؤسسات حسابرسی معتمد می‌شود؛ لیکن باید این واقعیت را پذیرفت که کیفیت حسابرسی تحت‌الشعاع عوامل مختلفی ازجمله عوامل زمینه‌ای مانند حق‌الزحمه‌های حسابرسی پایین و محیط قانونی و اقتصادی است که در حیطه‌ی اختیار مؤسسات حسابرسی نبوده و خارج از دامنه‌ی نظارت حرفه‌ای هستند.

در هر حال، در همسویی با تغییراتی که انتظار می‌رود در سال‌های آینده در ساختار حرفه‌ی حسابرسی در کشور رخ

دهد، ضرورت اثربخشی و تقویت نظارت حرفه‌ای توسط جامعه حسابداران رسمی ایران، بیش از پیش احساس می‌شود. در این خصوص، تغییر نگرش کنترل کیفیت به رویکرد محتوایی، توجه به ماهیت بندها و جنبه‌های فنی گزارش‌های حسابرسی و تأکید بر نظارت مستمر، می‌تواند افزایش کیفیت خدمات حرفه‌ای مؤسسات حسابرسی و بهبود محتوای گزارش‌های حسابرسی را به‌همراه داشته باشد.

۳-۳- چارچوب اخلاقی و انضباطی

در راستای انتظام‌بخشی به حرفه‌ی حسابرسی، وضع مقررات اخلاقی و انضباطی از سوی جامعه حسابداران رسمی ایران و رعایت آن توسط حسابداران رسمی و مؤسسات حسابرسی، امری ضروری است. آیین اخلاق و رفتار حرفه‌ای حسابداران رسمی که بر مبنای آیین رفتار حرفه‌ای فدراسیون بین‌المللی

حسابداران تدوین و از ابتدای سال ۱۳۹۸ لازم‌الاجرا شده است، رویکردی «مبتنی بر اصول» و محتوایی مفهومی دارد و به‌کارگیری آن در بسیاری از موارد، قضاوتی است. از این رو، تدوین ضوابط اجرایی توسط جامعه‌ی حسابداران رسمی ایران برای تسهیل به‌کارگیری آن، ضروری به‌نظر می‌رسد. افزون بر این، ضمن لزوم بازنگری در آیین‌نامه اجرایی هیأت‌های انتظامی (به‌منظور انطباق با آیین اخلاق و رفتار حرفه‌ای حسابداران رسمی)، آرای صادره توسط هیأت‌های انتظامی، عاملی بازدارنده در انحراف از مقررات اخلاقی و انضباطی محسوب می‌شود و پایبندی به مقررات یادشده، می‌تواند همواره بر سلامت ارائه خدمات حرفه‌ای مؤسسات حسابرسی و کیفیت آن اثر گذارد.

۳-۴- رهنمودهای حسابرسی

برای درک بهتر استانداردهای حسابرسی، انتشار رهنمودهای حرفه‌ای

درباره‌ی موضوع‌های مهم حسابرسی، می‌تواند در به‌کارگیری مناسب الزامات استانداردهای حسابرسی و افزایش کیفیت گزارش‌های حسابرسی مفیدفایده باشد. در این خصوص، هرچند سازمان بورس و اوراق بهادار در سال‌های گذشته رهنمودهایی به مؤسسات حسابرسی معتمد ارائه کرده است؛ اما تدوین رهنمودهای حرفه‌ای برای حسابرسی صورت‌های مالی ناشران اوراق بهادار از سوی جامعه حسابداران رسمی ایران و یا توسط نهاد استانداردگذار یا ناظر بازار سرمایه و انتشار آن در قالب نشریه، مناسب‌تر خواهد بود. در تدوین رهنمود برای حسابرسی صورت‌های مالی ناشران اوراق بهادار، مباحث «اهمیت در حسابرسی صورت‌های مالی»، «حسابرسی گروه»، «حسابرسی برآوردهای حسابداری» و «مسئولیت‌های قانونی و مقرراتی حسابر» از اهمیت بیش‌تری برخوردارند. ■